

100 lat państwowej służby geologicznej w Państwowym Instytucie Geologicznym

Hundred years of the national geological survey within the Polish Geological Institute

*Prof. dr hab. Tadeusz Marek Peryt**

Treść: Państwowy Instytut Geologiczny (PIG) został powołany uchwałą Sejmu Ustawodawczego w dniu 30 maja 1919 r. jako państwowa służba geologiczna w obrębie Ministerstwa Przemysłu i Handlu, a oficjalne otwarcie instytutu odbyło się 7 maja 1919 r. W marcu 1938 r. dekretem prezydenta RP powołano państwową służbę geologiczną składającą się z PIG i Państwowej Rady Geologicznej. Z kolei dekret z dnia 8.10.1951 r. przystosował formy organizacyjne służby geologicznej do systemu planowania centralnego i dominacji własności państwowej, a sam instytut (którego nazwa została zmieniona na Instytut Geologiczny) został instytutem naukowo-badawczym. W 1985 r. powołano Ministerstwo Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych, a do instytutu powróciło wiele zadań służby geologicznej, z tego też względu właściwym był powrót do historycznej nazwy – PIG, co nastąpiło 19.06.1987 r. Od 1.01.2012 r. PIG pełni funkcję państwowej służby geologicznej, a wcześniej – od 1.01.2002 r. – instytutowi powierzono zadania państwowej służby geologicznej. W dniu 24.02.2009 r. Rada Ministrów nadała PIG status państwowego instytutu badawczego. Stuletnia historia PIG pokazuje, że wszystkie podstawowe zadania tradycyjnie przypisywane państwowym służbom geologicznym były wykonywane z powodzeniem, a PIG jest modelowym przykładem współczesnej państwowej służby geologicznej o bardzo szerokich kompetencjach.

Abstract: The Polish Geological Institute (PGI) was established by the Polish Parliament on May 30, 1919 as the national geological survey within the Ministry of Industry and Trade, and the official opening of the Institute took place on May 7, 1919. In March 1938, the President of Poland accepted a new decree concerning geological survey of Poland which was composed of the PGI and the State Geological Council. The decree of October 8, 1951 adjusted the organization forms of the geological survey to the system of central planning and the domination of state property, and the institute (with the name changed to the Geological Institute) became a scientific institution. In 1985, the Ministry of Environmental Protection and Mineral Resources was established, and many tasks of geological survey returned to the institute, hence this turned out to be appropriate to return, on June 19, 1987, to the historical name, PGI. Since January 1, 2012, the Polish Geological Institute has served as the Polish geological survey, and earlier, since January 1, 2002, legally specified tasks of the Polish geological survey has been assigned to the PGI. On February 24, 2009 the Council of Ministers gave the PGI a status of National Research Institute. For the century the PGI has successfully fulfilled all the basic responsibilities and commitments that are conventionally assigned to national geological surveys, and is a model example of modern national geological survey of very wide expertise.

Słowa kluczowe:

państwowa służba geologiczna, prawo geologiczne i górnicze, Państwowy Instytut Geologiczny

Keywords:

Polish Geological Survey, geological and mining law, Polish Geological Institute

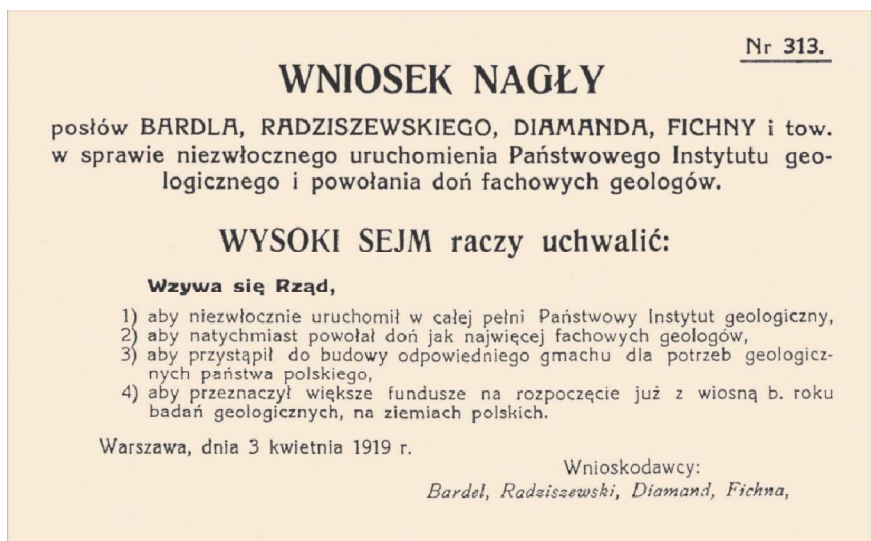
1. Wprowadzenie

Sto lat temu uchwałą Sejmu Ustawodawczego z dn. 30 maja 1919 r. do pełnienia funkcji państwowej służby geologicznej został powołany Państwowy Instytut Geologiczny (PIG). Od tego czasu PIG z powodzeniem wypełnia wszystkie podstawowe zadania realizowane przez nowoczesne państwowe służby geologiczne, a 18 lat temu ustawą Prawo wodne w PIG umieszczono także państwową służbę hydrogeologiczną. Od dziesięciu lat PIG ma status państwowego instytutu badawczego.

* Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa

W momencie odzyskania przez Polskę niepodległości istniała skonkretyzowana idea powołania państwowej służby geologicznej. Nawiązywała ona zarówno do wcześniejszych koncepcji zrodzonych w Polsce, jak i do organizacji służb geologicznych działających od kilkudziesięciu lat w krajach Europy Zachodniej i poza nią.

W 1905 r. profesor Władysław Szajnocha podjął zabiegi zmierzające do powołania Krajowego Zakładu Geologicznego we Lwowie, który miał w Galicji prowadzić badania geologiczne, górnicze, gleboznawcze i hydrogeologiczne, a także wykonywać zalecenia władz. Wniosek w tej sprawie, złożony do Sejmu Galicji, został zatwierdzony, ale z powodu sprzeciwu wiedeńskiego Geologische Reichsanstalt nie został zrealizowany.

Rys. 1. Wniosek nagły (druk sejmowy nr 313), który zapoczątkował proces prowadzący do powołania PIG uchwałą sejmową w dn. 30.05.1919 r.

Fig. 1. Urgent motion (parliamentary print No. 313) that initiated the process leading to the establishment of the Polish Geological Institute by the Polish parliament on 30 May 1919

wany. Inicjatywa Władysława Szajnochy okazała się mieć bardzo duży wpływ na decyzje o powołaniu Państwowego Instytutu Geologicznego (PIG): w dniu 3 kwietnia 1919 r. został złożony – przez posła Bardla i towarzyszy - wniosek nagły w sprawie niezwłocznego uruchomienia Państwowego Instytutu Geologicznego i powołania doń fachowych geologów (rys. 1). Wniosek został bowiem podpisany przez grupę 36 posłów z byłego zaboru austriackiego, w tym również przez Wincentego Witosa (Ryka 1995).

Świadomość roli i wagi badań geologicznych dla kraju była oczywista podczas tworzenia niepodległego państwa w 1918 r. (Skoczyła 1985, 2009), a w momencie uzyskania niepodległości prace nad powołaniem Państwowego Instytutu Geologicznego były już znacznie zaawansowane. Świadczy o tym np. projekt statutu PIG przedstawiony przez Sekcję Górniczo-Hutniczą Ministerstwa Przemysłu i Handlu (MPIH) w dniu 15 lipca 1918 r. (Graniczny i in. 2005). W połowie listopada 1918 r. sekcja ta zwróciła się do J. Morozewicza (rys. 2), którego odczyt pt. *Przyroda Polski wobec zadań gospodarczych państwa polskiego* wygłoszony 18.05.1918 r. na publicznym posiedzeniu Akademii Umiejętności w Krakowie odbił się szerokim echem – z propozycją objęcia kierownictwa nowo powstającej instytucji, którą ten *po dojrzałym namyśle* przyjął (Morozewicz 1920). Niespełna miesiąc po odzyskaniu niepodległości uzyskano schronienie w Ministerstwie Przemysłu i Handlu. W dniu 9.01.1919 r. dyr. Józef Morozewicz złożył memoriał o potrzebie budowy siedziby placówki; tydzień później Sekcja Górniczo-Hutnicza MPIH zwróciła się z prośbą o poparcie tej sprawy na Radzie Ministrów poprzez wyjednanie potrzebnych na budowę gmachu kredytów w ciągu dwóch lat 1919–1920. W lutym 1919 r. MPIH zgodziło się na zaangażowanie 6 pracowników (na zatrudnienie 24 następnych wyraziło zgodę w dniu 1.04.1919 r. – Morozewicz 1919), a od Komitetu Muzeum Przemysłu i Rolnictwa przyjęto bibliotekę, zbiory i sprzęt Pracowni Geologicznej zorganizowanej przez J. Lewińskiego w 1901 r. W dniach 13–15.04.1919 r. w Krakowie odbyło się pierwsze posiedzenie Rady Państwowego Instytutu Geologicznego, na którym zatwierdzono statut.

Rys. 2. Józef Marian Morozewicz (1865–1941); profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego; organizator i pierwszy dyrektor (1919–1937) PIG w Warszawie; przewodniczący Komitetu Organizacyjnego Akademii Górniczej w Krakowie (1913); jeden z założycieli i pierwszy prezes Ligi Ochrony Przyrody (1928–1929)

Fig. 2. Józef Marian Morozewicz (1865–1941); professor of the Jagiellonian University and the organizer and first director (1919–1937) of the Polish Geological Institute (PGI) in Warsaw; president of the Organizing Committee of Academy of Mining in Cracow (1913); one of founders and the first president (1928–1929) of Nature Protection League

2. Lata 1919–1937

Jak po latach pisał Morozewicz (1938): *Po zakontraktowaniu prowizorycznego personelu, mogło już d. 7 maja 1919 r. nastąpić formalne otwarcie Państwowego Instytutu Geologicznego w obecności Ministra Przemysłu i Handlu. Uchwała Sejmu, powołująca do życia nową instytucję nastąpiła dopiero d. 30 maja tegoż roku. Uchwała ta była następstwem wspomnianego wniosku złożonego przez posła Bardla i towarzyszy, który został skierowany do sejmowej komisji skarbowo-budżetowej. Jej sprawozdanie z dnia 16.05.1919 r., sygnowane przez przewodniczącego Głabińskiego i sprawozdawcę Radziszewskiego, kończyło się następująco:*

Wobec powyżej wyliczonych względów komisja skarbowo-budżetowa postanowiła zwrócić się do Wysokiego Sejmu z wnioskiem następującym:

WYSOKI SEJM raczy uchwalić;

Wzywa się Rząd,

- 1) *aby niezwłocznie w całej pełni uruchomił Państwowy Instytut Geologiczny,*
- 2) *aby natychmiast powołał doń odpowiednią ilość fachowych geologów,*
- 3) *aby w możliwie najkrótszym czasie poczynił kroki celem wzniesienia odpowiedniego gmachu dla potrzeb geologicznych Państwa Polskiego,*
- 4) *aby przeznaczył odpowiednie fundusze na rozpoczęcie natychmiast badań geologicznych na ziemiach polskich,*
- 5) *aby odpowiednie kwoty wydatkowań umieścił już w budżecie najbliższym.*

Na 43. posiedzeniu Sejmu Ustawodawczego w dniu 30 maja 1919 r. sprawozdanie to zostało przedstawione. Był to trzeci punkt porządku dziennego. Zapis stenograficzny tego punktu brzmi: *Uchwalenie wniosków komisji budżetowo-skarbowej w sprawie uruchomienia państwowego instytutu geologicznego po przemówieniu sprawozdawcy p. Radziszewskiego (Graniczny i in. 2003, Urban, Graniczny 2009). Minister przemysłu i handlu, któremu podlegał instytut, projekt statutu PIG przesłał do zatwierdzenia Radzie Ministrów w dniu 1.10.1920 r. Ostatecznie Statut PIG został zatwierdzony przez Radę Ministrów na posiedzeniu w dniu 28.02.1921 r., a stan etatowy – w dniu 30.06.1921 r.*

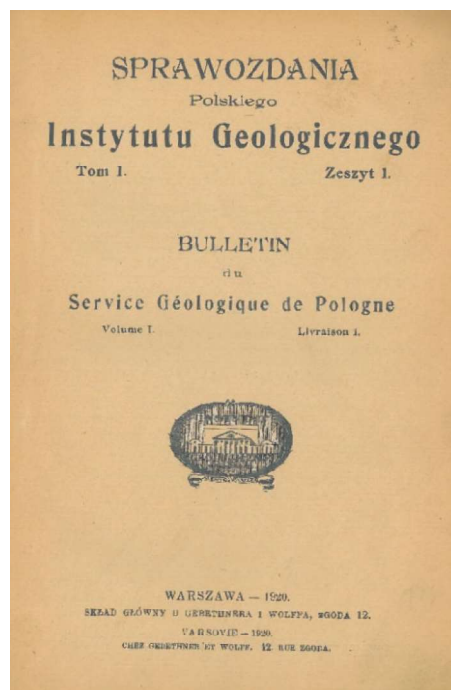
Pierwszym dyrektorem PIG, powołanym 1 czerwca 1921 r., został Józef Morozewicz. Nominację podpisali Józef Piłsudski (naczelnik państwa), Wincenty Witos (prezydent ministrów) oraz Stefan Przanowski (minister przemysłu i handlu). Zarówno J. Morozewicz, jak i dwaj kolejni dyrektorzy PIG, Stefan Czarnocki i Karol Bohdanowicz (rys. 3), byli w swoim czasie państwowymi geologami w Komitecie Geologicznym (tzn. służbie geologicznej) w Petersburgu, a K. Bohdanowicz był nawet, pod koniec swojej pracy dla rosyjskiej służby geologicznej, jej dyrektorem (1914–1917). Takie korzenie zawodowe tych luminarzy geologii (i nie tylko nich – pracownikiem Komitetu Geologicznego był przed rozpoczęciem pracy w PIG także np. Stanisław Doktorowicz-Hrebicki, kierownik Stacji Terenowej w Dąbrowie Górniczej) z pewnością wpłynęły na to, że PIG od swego zarania działał jako państwowa służba geologiczna. Zresztą znamienne jest fakt, że we francuskim tłumaczeniu ówczesnej nazwy instytutu od samego początku pojawia się służba (*Service Géologique de Pologne* – rys. 4).

W swoim artykule programowym Morozewicz (1919) i następnie w przemówieniu inauguracyjnym na otwarciu PIG w dniu 7.05.1919 r. (Morozewicz 1920) tak określił cele i zadania stojące przed instytutem: *Powstający Instytut Geologiczny ma być zakładem naukowo-badawczym, poświęconym przede wszystkim rozważaniu problemów geologicznych związanych*

Rys. 3. Karol Bohdanowicz (1864–1947); prof. Instytutu Górniczego (1911–1919) i dyrektor Komitetu Geologicznego (1914–1917) w Petersburgu, prof. Akademii Górniczej w Krakowie (1921–1935), dyrektor PIG (1938–1947)

Fig. 3. Karol Bohdanowicz (1864–1947); professor of the Saint Petersburg Mining Institute (1911–1919), director of the Geological Committee in Petersburg (1914–1917), professor of the Academy of Mining in Cracow (1921–1935), director of the PGI (1938–1947)

Rys. 4. Pierwszy numer Sprawozdań Polskiego [= Państwowego] Instytutu Geologicznego

Fig. 4. The first issue of Reports of the Polish Geological Institute

z rozmaitymi dziedzinami życia ekonomicznego. [...] Ale obok zagadnień natury praktycznej – wcale nie myślimy rezygnować z prac natury teoretycznej, geologia stosowana nie da się pomyśleć bez geologii teoretycznej, nie może bez niej ani rozwijać się, ani należycie spełniać swojego zadania. Na uroczystości jubileuszu 40-lecia instytutu dyrektor Edward Rühle (1960) stwierdził, że sformułowania dyrektora Morozewicza były kamieniem węgielnym badań instytutu przez cały okres czterdziestu lat; dziś możemy dodać, że i w ciągu następnych 60 lat nie straciły swej aktualności.

Pierwszy statut PIG stanowił, iż zadania PIG to, kolejno, badanie budowy geologicznej Polski, układanie i wydawa-

nie map geologicznych Polski, badanie skał i minerałów użytecznych, wykonywanie badań hydrogeologicznych, wykonywanie prac geologicznych zgodnie z zamierzeniami gospodarczymi władz państwowych i przedsiębiorczości prywatnej, tworzenie i kompletowanie zbiorów oraz ogłaszanie sprawozdań z czynności instytutu i wydawanie publikacji naukowych. Priorytetowe znaczenie przypisywano badaniom surowców mineralnych, czego świadectwem jest struktura organizacyjna PIG, zatwierdzona przez ministra przemysłu i handlu w dniu 24 marca 1923 r. Instytut dzielił się wówczas na 7 wydziałów, przy czym pięć z nich działało w dziedzinie surowcowej, co wynikało z priorytetowego znaczenia przypisywanego badaniom surowców mineralnych (Piwocki i in. 2004).

Rozporządzeniem prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 24.06.1927 r. PIG został zakładem naukowo-badawczym, mającym na celu wykonywanie badań geologicznych na obszarze RP, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb gospodarczych państwa. Szczegółowy zakres działania instytutu określił statut (z dn. 25.07.1927 r.), który różnił się od wcześniejszego tym, że jako pierwsze zadanie pojawiło się wykonywanie prac geologicznych na żądanie władz państwowych. W późniejszych latach, w ramach przystosowania struktury organizacyjnej PIG do praktycznych działań, tworzone nowe placówki, takie jak np. Archiwum Wierceń, Pracownię Geofizyki, Pracownię Chemiczną, czy Biuro Rejestracji Materiałów Użytecznych (Skoczylas 2014).

Bolączką PIG za dyrektury Morozewicza był zbyt szczupły zespół, zresztą kilkakrotnie redukowany. Pierwotny stan etatów – 31 pracowników naukowych wśród nich m. in.: Stefan Czarnocki, Zbigniew Sujkowski, Feliks Rutkowski, Janina Zielińska, Antoni Różycki, Marian Karasiński, Romuald Rosłoński, Roman Krajewski, Kazimierz Kowalewski, Jan Samsonowicz, Stanisław Małkowski, Henryk Świdziński, Edward Janczewski, Regina Fleszarowa, Stanisław Krajewski, Arnold Saryusz Makowski, Czesław Kuźniar, Jan Czarnocki, Ludwik Horwitz, Stanisław Doktorowicz-Hrebnicki i 10 pracowników pomocniczych i kancelaryjnych – utrzymał się bardzo niedługo (Miecznik 2014). Na przełomie 1936 i 1937 r. w Izbach Ustawodawczych wszczęto dyskusję nad słabością PIG. W lutym 1937 r. dyrektorem instytutu został Stefan Czarnocki, a minister Antoni Roman powołał Komitet Reorganizacyjny PIG złożony z przedstawicieli wojskowości, przemysłu i nauki, który opracował plan działalności tej placówki na rok budżetowy 1937–1938, a następnie – przed 22.04.1937 r. – przedstawił ministrowi projekt statutu Państwowej Służby Geologicznej, regulamin PIG oraz program prac i preliminarz PIG (Wójcik 1997).

3. Lata 1938–1951

Dekretem prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 31.03.1938 r. została powołana państwowa służba geologiczna. Dekret ten był pokłosiem prac Komitetu Reorganizacyjnego PIG, następnie przekształconego w Tymczasową Radę Geologiczną. Dekret stanowił, iż państwowa służba geologiczna polega na prowadzeniu planowych i systematycznych badań geologicznych na ziemiach Rzeczypospolitej w celu poznania złóż surowców mineralnych kraju i umożliwienia praktycznego ich spożytkowania dla gospodarki narodowej (Art. 1), a podstawową służbę geologiczną sprawują 1) Państwowa Rada Geologiczna, 2) Państwowy Instytut Geologiczny, podległe Ministrowi Przemysłu i Handlu (Art. 2). Zadaniem Państwowej Rady Geologicznej – która miała być organem kontrolującym i nadzorującym działalność PIG – było inicjowanie i koordynowanie prac geologicznych oraz sprawowanie kontroli postępu tych prac (Art. 3). Głównym zadaniem in-

stytutu były więc nadal badania geologiczne, mające na celu rozszerzenie bazy surowców mineralnych, zwiększającej potencjał gospodarczy kraju, przy czym – jak to zdefiniował Bohdanowicz (1938):

Państwowy Instytut Geologiczny obejmuje swymi pracami różnorodnie zagadnienia teoretycznej i praktycznej geologii, lecz głównym zadaniem Instytutu jako całości musi być praca w kierunku wyjaśnienia gospodarczych możliwości ziem Polski, zwłaszcza w dziedzinie surowców mineralnych, w celu umożliwienia praktycznego ich spożytkowania. [...] Działalność P.I.G. jest jednocześnie praktyczną i naukową; różnica pomiędzy Instytutem a akademickimi ośrodkami, geologicznymi polega na tym, że każdy z tych ośrodków (według określenia przez prof. Świętosławskiego) jest szkołą badań, myśli i teorii naukowych, bez względu na ich bezpośrednie praktyczne zastosowanie; natomiast w działalności Państwowego Instytutu Geologicznego całokształt geologicznej wiedzy musi być stosowany do obiektów regionalnych lub lokalnych w określonych celach praktycznych. Z PIG związane prawie wszystkich badaczy zajmujących się geologią i naukami pokrewnymi, czego efektem był swoisty „cud naukowy” (Wójcik 1997).

W dniu 7.04.1939 r. minister przemysłu i handlu ustalił statut PIG (Zarządzenie ... 1939), w którym m.in. założono utworzenie Komitetu Naukowego w celu utrzymania współpracy naukowej, opartej na wiedzy i doświadczeniu wszystkich pracowników Instytutu, zwłaszcza przy układaniu programu robót oraz przy zatwierdzaniu prac do druku. W skład Komitetu Naukowego wchodził wszyscy pracownicy naukowcy Państwowego Instytutu Geologicznego oraz osoby zaproszone przez dyrektora instytutu, a w posiedzeniach komitetu mogli brać udział członkowie Państwowej Rady Geologicznej oraz naczelnicy fachowych wydziałów Departamentu Górniczo-Hutniczego Ministerstwa Przemysłu i Handlu.

W ślad za poważnym rozszerzeniem zadań, wynikającym z dekretu, budżet PIG został bardzo znacznie zwiększony. Personel naukowy przekroczył 100 osób, a sam instytut uzyskał bardzo duże uprawnienia, w tym m.in. do wstępu na wszelkie grunty w celu przeprowadzania badań (Ustawa ... 1939). Ponadto ustawa wprowadzała obowiązek przechowywania próbek wiertniczych przez prowadzących wiercenia i odstępowanie ich PIG na jego żądanie, a także – przekazywania wyników pomiarów geofizycznych na żądanie PIG. Schemat organizacyjny PIG z 1938 r. świadczy o istnieniu czterech wydziałów (surowców mineralnych, węgla, ropy, gazu i soli oraz muzealnego), a ponadto: Zakładu Geofizyki Stosowanej, Pracowni Petrograficznej i Badań Specjalnych, Pracowni Chemicznej i Oddziału Rejestracji oraz kilku jednostek usługowych (biblioteka, redakcja itp.). Badania regionalne były prowadzone w grupach terenowych (świętokrzyskiej, karpackiej oraz Wołyń, Podola i Polesia).

Wkrótce jednak, w związku z wybuchem II wojny światowej, rozpoczęte z rozmachem prace uległy zahamowaniu i przerwie (Rühle 1960). W dniu 6 września 1939 r. dyrektor K. Bohdanowicz – na rozkaz słowny ministra przemysłu i handlu – wyjechał wraz z częścią personelu PIG z Warszawy, polecając na czas swojej nieobecności wykonywanie obowiązków dyrektora dr. inż. Józefowi Zwierzyckiemu. W dniu 13 listopada 1939 r. wystosował do niego pismo, w którym napisał: *W obecnej chwili, nie mając możliwości w drodze normalnej załatwienia sprawy ustąpienia mego ze stanowiska Dyrektora, niniejszym proszę Pana w dalszym ciągu pełnić obowiązki Dyrektora P.I.G. w celu zachowania naukowych materiałów i majątku Instytutu (Lindner 1994).*

J. Zwierzycki jako polski dyrektor okupacyjny instytutu zadbał o to, aby ukryć cenne wyposażenie laboratorium

chemicznego, instrumenty optyczne i geofizyczne, a kiedy doszło do zarekwirowania przez Niemców wartościowego sprzętu, zażądała zdecydowanie formalnych pokwitowań, które po wojnie stanowiły podstawę rewindykacji (Tyski 1994). W kwietniu 1940 r. nastąpiła reorganizacja instytutu (który został włączony do niemieckiej służby geologicznej – *Amt für Bodenforschung*) oraz zmiana kierownictwa – dyrektorem został H. Brinkmann, profesor geologii na uniwersytecie w Hamburgu (Janczewski 1946). W tym też czasie pracownia petrograficzna pod kierownictwem Z. Sujkowskiego rozpoczęła w piwnicy instytutu potajną produkcję środków bojowych dla podziemia.

Po okupacji, zarządzeniem ministra przemysłu z dnia 3.03.1945 r., PIG został reaktywowany w Krakowie, z uwagi na fakt, iż losy wojny spowodowały, że znalazło się tam wielu pracowników PIG, a obydwie budynki instytutu w Warszawie w wyniku działań związanych z II wojną światową były wielokrotnie podpalane i poważnie uszkodzone pociskami, przez co obracały się w ruinę (Ryka 1995). Kompetencje PIG potwierdzał dekret o państwowej służbie geologicznej z dn. 3.02.1947 r. Był on niewiele znowelizowaną wersją dekretu z 31.03.1938 r., jeśli chodzi o formę prawną-organizacyjną Państwowej Służby Geologicznej. Natomiast została zmieniona rola Państwowej Rady Geologicznej, którą teraz określono jako organ doradczy i opiniotwórczy ministra przemysłu (później – Ministerstwa Górnictwa i Energetyki) w sprawach geologicznych.

Już w lipcu 1945 r. rozpoczęła się odbudowa budynków i jesienią 1946 r. z Krakowa do Warszawy przeniosła się dyrekcja instytutu, a w miarę oddawania do użytku nowych pomieszczeń – kolejne komórki organizacyjne, w których zatrudnieni byli m.in.: J. Prószyński (główny księgowy), Roman Krajewski (wydział rud), Stanisław Doktorowicz-Hrebniński (Stacja Górnośląska), Henryk Świdziński (Stacja Karpacza), Jan Czarnocki (dyrektor PIG), Józef Zieliński (wydział ropy), Edward Rühle (wicedyrektor), Tadeusz Olczak (wydział geofizyki), Józef Krzyżkiewicz (Stacja Górnośląska) i Władysław Pożaryski.

Rolę i zadania geologii w Polsce wytyczył ostatecznie dyrektor PIG Jan Czarnocki (rys. 5), wyznaczając dwa zasadnicze kierunki: obsługę geologiczną w dziedzinie bieżących potrzeb gospodarczych państwa oraz zabezpieczenie

Rys. 5. Jan Czarnocki (1889–1951); dyrektor PIG (1947–1951), wcześniej: geolog terenowy, kustosz muzeum PIG, kierownik grupy świętokrzyskiej (od 1937 r.) i zastępca dyrektora (od 1938 r.); fot. 1912 r. Fot. ze zbiorów Muzeum Historycznego w Kielcach

Fig. 5. Jan Czarnocki (1889–1951); director of the PGI (1947–1951), earlier: field geologist, curator of the PGI Museum, head of the Holy Cross Mts. group (since 1937) and deputy director (since 1938); Photo 1912. Photo from collection of the Historical Museum in Kielce

interesów państwa w zakresie przyszłych potrzeb gospodarki narodowej przez prowadzenie badań ogólnogeologicznych, ze szczególnym uwzględnieniem perspektywicznych zagadnień złożowych (Rühle 1960). Do dużych sukcesów PIG należało opracowanie w latach 1948–1950 pod kierunkiem Jana Czarnockiego 6-letniego planu działalności państwowej służby geologicznej w Polsce, określenie programu badań geologicznych, a także powołanie Referatu Geologii Gospodarczej, którego zadaniem było opracowywanie problematyki geologiczno-gospodarczej i statystyka surowców mineralnych w celu informowania czynników rządowych i całego społeczeństwa o możliwościach rozwoju wytwórczości mineralnej (Przeniosło 1989).

Przygotowany przez PIG plan działalności państwowej służby geologicznej został jednakże zignorowany, a sens jej pracy – unicestwiony, częściowo w związku z faktem zwrócenia się do ZSRR o ekspertów, którzy mieli opracować elaborat dotyczący organizacji służby i wyższego szkolnictwa geologicznego w sposób odpowiedni dla potrzeb gospodarki scentralizowanej i poddawanej rygorom planowania (Bolewski 1996). W efekcie tego został wydany dekret z dn. 8.10.1951 r. o państwowej służbie geologicznej, która została powołana do planowania, wykonywania i kontrolowania prac geologicznych na terenie państwa. Zmienił on zasadniczo formy organizacyjne państwowej służby geologicznej, która została dostosowana do systemu centralnego planowania i dominacji własności państwa (Płodowski 1982).

Już na początku 1945 r. PIG skupił się na problematyce geologii stosowanej, współpracując z przemysłami wykorzystującymi surowce mineralne. Pilne potrzeby związane z odbudową kraju wymusiły rozwój geologii inżynierskiej i hydrogeologii, czego efektem było m.in. opracowanie około 300 dokumentacji geologiczno-inżynierskich dla hut, elektrowni, zapór wodnych i dla Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie, a także wielu dokumentacji hydrogeologicznych (Przeniosło 1989). Do ważnych osiągnięć w tym okresie należą wyniki badań eksploatowanych złóż soli oraz poszukiwania nowych złóż na Kujawach, odkrycie wielu nowych złóż węgla brunatnych o dużym znaczeniu gospodarczym oraz ustalenie – przez S. Doktorowicza-Hrebnińskiego i T. Bocheńskiego – jednolitej, cyfrowej nomenklatury pokładów węgla w GZW i przeprowadzenie paralelizacji (Przeniosło 1989). W zakresie badań regionalnych pracownicy instytutu już w latach 1945–1946 określili główne kierunki badań budowy geologicznej Polski.

Na czoło wysunięto prace kartograficzne, a innymi kierunkami głównych działań PIG miały być prace geofizyczne, będące elementem badań wglębnej budowy geologicznej obszarów zakrytych (Jaworowski, 1989). W 1946 r. przystąpiono do sporządzania jednolitej, arkuszowej mapy geologicznej zatytułowanej *Przeładowa Mapa Geologiczna Polski w skali 1:300 000* (pod red. E. Rühlega), będącej dziełem zespołu pracowników i współpracowników PIG, która niewątpliwie należała do najwybitniejszych osiągnięć instytutu w dziedzinie geologicznego rozpoznania kraju i była przedsięwzięciem nie mającym precedensu w historii badań geologicznych w Polsce (Jaworowski 1989, Marks 2019). Wszelkoniemnie pojęte prace kartograficzne, polegające na powiązaniu terenowej praktyki prac zdjęciowych z równoległym rozwojem podstawowych kierunków badań, a przede wszystkim stratygrafii i tektoniki, dominowały w badaniach PIG w Karpatach, Sudetach oraz Górach Świętokrzyskich (Jaworowski 1989). Efekty badań regionalnych i podstawowych umożliwiły opracowanie modelu budowy geologicznej kraju, co pozwoliło na sformułowanie programów badawczych, które kolejno realizowane w latach 50. doprowadziły do wielkich odkryć surowców mineralnych (Malinowski 1979).

W pierwszych latach powojennych PIG był głównym ośrodkiem geologii w Polsce, ale niewielka kadra geologiczna nie mogła sprostać zadaniom, dlatego też problem ten rozwiązano dzięki współpracy z wyższymi uczelniami (w tym czasie z PIG współpracowało 70% kadry naukowej wyższych uczelni – Ryka 1989a).

4. Lata 1952–1985

W myśl dekretu z dn. 8.10.1951 r. (którego realizacja nastąpiła dopiero w końcu 1952 r. i na początku 1953 r.), zadania państwowej służby geologicznej miały wykonywać: Centralny Urząd Geologii (CUG), właściwi ministrowie (resortowe służby geologiczne) i prezydium wojewódzkich rad narodowych (terenowe służby geologiczne). Na miejsce PIG został utworzony Instytut Geologiczny (IG); w jego skład weszło także Muzeum Ziemi (do 1959 r.). IG miał status instytutu naukowo-badawczego. Późniejsza uchwała nr 505 Rady Ministrów z dn. 22.12.1959 r. (prawo geologiczne) stanowiła, iż państwowa służba geologiczna prowadzi działalność geologiczną obejmującą w szczególności: planowanie, projektowanie i wykonywanie prac naukowo-badawczych z zakresu poznania budowy geologicznej kraju oraz poszukiwania i rozpoznawania złóż kopalni i zasobów wód podziemnych; projektowanie i wykonywanie wierceń i badań geologiczno-inżynierskich na potrzeby ujęć wód podziemnych oraz budownictwa; a także geologiczną obsługę eksploatacji złóż kopalni. Na podstawie prawa geologicznego CUG został przekształcony w centralny organ państwowej administracji w zakresie prac geologicznych, a jednocześnie powierzono mu prowadzenie działalności gospodarczej (Żółtowski 1964).

Rys. 6. Edward Rühle (1905–1988); profesor, dyrektor IG (1954–1966), pracownik PIG od 1938, w latach 1946–1949 i 1953–1954 wicedyrektor; 1981–1985 przewodniczący Rady Naukowej IG; geolog czwartorzędu i kartograf; na zdjęciu po jego lewej stronie doc. Eugeniusz Wutcen, zastępca dyrektora ds. surowcowych w latach 1952–1969

Fig. 6. Edward Rühle (1905–1988); professor, director of the GI (1954–1966), employee of the PGI since 1938, in 1946–1949 and 1953–1954 deputy director; 1981–1985 head of the Scientific Council of the GI; Quaternary geologist and cartographer; in the photo, together with Eugeniusz Wutcen (left), deputy director (1952–1969) responsible for raw materials

Stosownie do nowej formuły, określonej uchwałą nr 391 Rady Ministrów z dn. 14.05.1952 r., zadania Instytutu Geologicznego obejmowały prowadzenie prac naukowo-badawczych z dziedziny nauk geologicznych, opracowanie problemów metodologicznych, kształcenie pracowników nauki oraz doksztalcanie pracowników geologicznych służb resortowych i terenowych, popularyzację nauk geologicznych, prowadzenie muzealnictwa geologicznego, ochronę przyrody nieożywionej oraz publikowanie wyników badań geologicznych. Część prac badawczych i niektóre zadania ogólnopństwowe, będące wcześniej domeną PIG, zostały przekazane CUG oraz resortowym służbom geologicznym. Liczba pracowników zmieniała się, np. w 1957 r. wynosiła 1081 osób, a w 1959 r. – 822 (Rühle 1960).

Po śmierci dyrektora J. Czarnockiego, w 1951 r., na stanowisko to zostali – na stosunkowo krótki okres – powołani Kazimierz Guzik, a następnie Stefan Zbigniew Różycki. Dwaj następnymi dyrektorzy – Edward Rühle (rys. 6) i Roman Osika (rys. 7) – kierowali instytutem przez dwie dekady.

Rys. 7. Roman Osika (1919–1986); profesor, dyrektor IG (1966–1975), pracownik PIG od 1947 r. (do 1953 r. w Krakowie – w Wydziale Geologii Regionalnej i Wydziale Rud); geolog złożowy

Fig. 7. Roman Osika (1919–1986); professor, director of the GI (1966–1975), PGI employee since 1947 (till 1953 in Krakow – the Department of Regional Geology and the Ore Department); economic geologist

Kolejna ważna zmiana prawnych uwarunkowań działalności państwowej służby geologicznej nastąpiła w 1960 r. Ustawa z dn. 16.11.1960 r. o prawie geologicznym stanowiła, iż państwowa służba geologiczna prowadzi działalność geologiczną, obejmującą w szczególności:

1. planowanie, projektowanie i wykonywanie:
 - a. prac naukowo-badawczych z zakresu poznania budowy geologicznej kraju,
 - b. poszukiwania i rozpoznawania złóż kopalni,
 - c. poszukiwania i rozpoznawania zasobów wód podziemnych;
2. projektowanie i wykonywanie wierceń dla ujęć wód podziemnych,
3. projektowanie i wykonywanie badań geologiczno-inżynierskich na potrzeby budownictwa,
4. geologiczną obsługę eksploatacji złóż kopalni.

W pierwszych latach działalności CUG stworzono dobre warunki do rozwoju instytutu (Ryka 1989a). Zmniejszenie nałożonych wcześniej na instytut obowiązków wykonywania

dokumentacji hydrogeologicznych, geologiczno-inżynierskich, standardowych robót i badań geologicznych, a także prac geofizycznych, umożliwiło skoncentrowanie się na pracach poszukiwawczych i opracowaniu syntezy budowy geologicznej kraju w celu określenia prognoz surowcowych (Wutcen 1963, Dembowski 1979). Nastąpił ogromny postęp w rozpoznaniu budowy geologicznej kraju (Ryka 1989b). Główny wysiłek skierowano na badania wglębnej budowy geologicznej Niziny Polskiej, co zgodnie z ówczesnymi oczekiwaniami miało dać pierwszą ocenę możliwości występowania ropy naftowej i gazu ziemnego. Wielka ilość prac sejsmicznych i głębokie wiercenia doprowadziły w krótkim czasie do opracowania pierwszej geologicznej syntezy Niziny Polskiej, zawartej w monografii pt. *Budowa geologiczna Niziny Polskiej*, a w dalszym etapie do wydania monografii poszczególnych regionów. Intensywne badania geologiczne prowadzono także w innych częściach Polski (Ryka 1989a). Szybki postęp w rozpoznaniu budowy geologicznej kraju zaowocował odkryciem, rozpoznaniem i udokumentowaniem wielu złóż surowców mineralnych i zmian na mapie gospodarczej kraju (Dembowski 1979, Jaworowski 1989, Przeniosło 1989, Ryka 1989b, Mizerski 2019).

W połowie lat 70. pojawiły się jednak pierwsze oznaki kryzysu w geologii (Ryka 1989a) i nastąpił powolny spadek nakładów przeznaczonych na badania surowcowe. Z czasem okazało się, że CUG nie potrafi kompetentnie programować i nadzorować prac państwowej służby geologicznej. W tej sytuacji w 1981 r. powstał *Projekt organizacji Państwowej Służby Geologicznej w Polsce*, zgodnej ze standardami światowymi, której podstawowymi atrybutami miały być: profesjonalizm oparty na podstawach naukowych oraz bezstronność oznaczająca uwolnienie od doraźnych ingerencji politycznych (Narkiewicz 2018). Odbiciem ponad- czy też międzyresortowego znaczenia geologii była koncepcja utworzenia Państwowego Komitetu Geologicznego afiliowanego przy Radzie Ministrów, a jednostką wykonawczą państwowej służby geologicznej, zapewniającą wysoki poziom badań i prac geologicznych, miał być, działający w tej roli od 1919 r., Państwowy Instytut Geologiczny.

Ostatecznie ukształtowała się struktura regionalna PIG: do trzech placówek zamiejscowych, wywodzących się od przedwojnia (oddziały: Karpacki, Górnośląski i Świętokrzyski) i Oddziału Dolnośląskiego, utworzonego w 1949 r., w 1964 r. dołączyła Stacja Terenowa Instytutu w Szczecinie, a w 1969 r. – założona w Sopocie – Pracownia Geologii Bałtyku, przekształcona w 1977 r. w Oddział Geologii Morza (Ryka 1989a). Po krótkiej dykturze Jana Czerwińskiego, przerwanej nagłą śmiercią, włodarzami instytutu zostali kolejno: Jan Malinowski i Waclaw Ryka (rys.8).

5. Lata 1985–1994

W 1985 r. został rozwiązany CUG (Ustawa ... 1985), a problematykę geologii przejął urząd ministra ochrony środowiska i zasobów naturalnych, w ramach którego utworzono stanowisko wiceministra ds. geologii głównego geologa kraju, którym został dr Wiesław Sliżewski. W dn. 28.03.1986 r. zmodyfikowano statut Instytutu Geologicznego, w którym m.in. zapisano, iż jednym z podstawowych zadań instytutu jest gromadzenie centralnego zbioru źródłowych informacji geologicznych i pokrewnych dotyczących budowy geologicznej kraju, jego kopalin, wód podziemnych i warunków geologiczno-inżynierskich. Statut w oczywisty sposób nawiązywał do przemówienia programowego J. Morozewicza z 1919 r., stwierdzającego, że: *...Instytut bada budowę geologiczną kraju w celu stworzenia podstaw do poszukiwań,*

Rys. 8. Waclaw Ryka (1931–1996); profesor, dyrektor PIG (1981–1989), pracownik PIG od 1956 r., petrolog; zdjęcie terenowe z 1996 r.

Fig. 8. Waclaw Ryka (1931–1996); professor, director of the PGI (1981–1989), PGI employee since 1956, petrologist; field photo from 1996

rozpoznawania, eksploatacji i ochrony złóż kopalin oraz wód podziemnych, a także rozpoznawania warunków geologiczno-inżynierskich i określenia geologicznych aspektów środowiska naturalnego.... Do kompetencji instytutu wróciły też: koordynacja *Szczegółowej Mapy Geologicznej Polski*, prowadzenie Centralnego Archiwum Rękopisów oraz sprawy ochrony surowców mineralnych i wód podziemnych – w znacznie szerszym wymiarze i pod zwiększoną presją społeczną (Ryka 1989b), a także – tematyka gospodarki złożami: ewidencja i bilansowanie zasobów (Przeniosło 1989).

W dniu 19.06.1987 r. (Zarządzenie nr 34) minister ochrony środowiska i zasobów naturalnych przywrócił Instytutowi Geologicznemu historyczną nazwę Państwowy Instytut Geologiczny, z uwagi na fakt, iż instytut prowadził badania naukowe i prace badawczo-rozwojowe z dziedziny geologii oraz koordynował te prace w skali ogólnokrajowej. Tym samym nowa (stara) nazwa instytutu odpowiadała pełnionej przez niego funkcji i stawianym przed nim zadaniom (Ryka 1989a). Zostały one lapidarnie przedstawione przez ówczesnego dyrektora W. Rykę: *PIG nie może wrócić do sytuacji sprzed lat, instytucji dokumentującej złoża powtarzalne ze względu na rodzaj surowca i warunki geologiczne, a także zajmować się poszukiwaniem takich obiektów geologicznych. Podstawowe badania Państwowego Instytutu Geologicznego dla potrzeb gospodarki narodowej powinny być skoncentrowane na opracowywaniu koncepcji, programów i projektów: 1) zmierzających do zapewnienia bazy surowcowej, zwłaszcza dla tych kierunków przemysłu narodowego, w jakich już w niedługim czasie mogą powstać trudności pozyskiwania surowców; 2) dla odkrycia, zbadania i udokumentowania nowych substancji mineralnych, jakie nie są eksploatowane w kraju, ale mogą stać się cennym źródłem pierwiastków i rozwoju nowych technologii (Ryka 1987).*

W grudniu 1989 r. został powołany urząd Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa (MOŚZNiL); przyjęto przy tym zasadę, że minister ów wykonuje zadania naczelnego organu administracji państwowej w zakresie geologii przy pomocy głównego geologa kraju. W zmienionej sytuacji politycznej i gospodarczej konieczne stało się znowelizowanie prawa geologicznego z 1960 r., co nastąpiło w dn. 9.03.1991 r., przy czym w istocie powstał całkiem nowy akt normatywny (Lipiński 1992). Nieco wcześniej, bo zarządzeniem ministra ochrony środowiska, zasobów naturalnych i leśnictwa z dn. 28.06.1990 r. została powołana

Rada Geologiczna jako organ opiniodawczy i doradczy ministra tego resortu (Kozłowski 1991). Zakres działania Rady Geologicznej był bardzo szeroki i obejmował kluczowe problemy przyszłości polskiej geologii.

Nowa ustawa z 1991 r. dopasowywała polskie prawo geologiczne do regulacji międzynarodowych (Kozłowski, Przeniosło 1991). W tekście ustawy stwierdzono, że państwowa służba geologiczna działa przy ministrze ochrony środowiska, zasobów naturalnych i leśnictwa i jest odpowiedzialna za zabezpieczenie interesów państwa w związku z rozpoznawaniem budowy geologicznej kraju oraz gospodarowaniem zasobami kopalin i ich ochroną. Do zakresu działania państwowej służby geologicznej należało w szczególności koordynowanie prac geologicznych w kraju, organizowanie prac w celu poznania jego budowy geologicznej, gromadzenie, przetwarzanie i udostępnianie danych geologicznych, wykonywanie map geologicznych kraju, a także sprawowanie nadzoru i kontroli w zakresie wykonywania przez podmioty gospodarcze uprawnień z tytułu udzielanych koncesji. Skład, organizację i regulamin działania państwowej służby geologicznej – której statusu nie udało się sprecyzować – miał określić minister ochrony środowiska, zasobów naturalnych i leśnictwa, ale do ukazania się rozporządzeń wykonawczych nie doszło.

W dn. 29.05.1993 r. sejm uchwalił ustawę – *Prawo geologiczne i górnicze*. Choć senat nie zdążył rozpatrzyć tej ustawy (gdyż parlament został rozwiązany), to procedura legislacyjna była kontynuowana w nowym parlamencie i ostatecznie uchwalona w dn. 4.02.1994 r. (Gientka 1994). Ustawa (1994) – *Prawo geologiczne i górnicze* – zachowała główne rozstrzygnięcia zawarte w nowelizacji prawa geologicznego z 1991 r., wprowadzając wiele nowych uregulowań (Kozłowski 1994). W stosunku do wcześniejszej ustawy, w *Prawie geologicznym i górniczym* z 1994 r. wycofano się z przepisu ustawowego m.in. co do państwowej służby geologicznej (Kozłowski 1994). Jak to skomentował po kilku latach Kozłowski (2000): *Złożyło się na to wiele czynników. Po pierwsze, dominacja lobby górniczego, które obawiało się kontroli ze strony służby geologicznej. Po drugie, ambicje prywatyzowanych przedsiębiorstw geologicznych, które dążyły do przejęcia zadań służby geologicznej. Po trzecie, chwilej na postawie MOŚZNiL, w którym znowu odezwały się idee o utworzeniu centralnego organu administracji geologicznej.*

W stosunku do nowelizacji prawa geologicznego z 1991 r. wycofano się z przepisu ustawowego odnośnie takich struktur jak: państwowa służba geologiczna, Państwowy Instytut Geologiczny i Centralne Archiwum Geologiczne. Instytucje te zostały pozbawione umocowania ustawowego. Ich materia prawna mogła więc być ustalana jedynie drogą zarządzeń ministra ochrony środowiska, zasobów naturalnych i leśnictwa, co – jak podkreślił Kozłowski (2000) – stwarzało niebezpieczeństwo zmian w zależności od koniunktury politycznej.

W nowej sytuacji prawnej dużego znaczenia nabrał statut PIG, gdyż była to jedyna regulacja prawna w zakresie służby geologicznej, a dotychczas obowiązujący statut pochodził z 1986 r. i został zatwierdzony jeszcze przez ministra ochrony środowiska i zasobów naturalnych dla Instytutu Geologicznego. W lipcu 1994 r. Rada Naukowa PIG powołała Nadzwyczajną Komisję ds. Reformy Instytutu pod przewodnictwem Stefana Kozłowskiego (rys. 9), która zakończyła swe prace w połowie sierpnia 1994 r., przedstawiając propozycję reformy PIG. Główną ideą tej reformy było powołanie trzech pionów: badań geologicznych, służby geologicznej i administracyjnego (Kozłowski 1994). W dniu 23.08.1994 r. Rada Naukowa przyjęła *Projekt reorganizacji PIG w związku z podjęciem realizacji zadań państwowej służby geologicznej*, zgodnie z propozycjami komisji nadzwyczajnej. Na podstawie

Rys. 9. Stefan Kozłowski (1928–2007); profesor, przewodniczący Rady Geologicznej (1990–1991), pracownik PIG od 1963 r., geolog i ekolog

Fig. 9. Stefan Kozłowski (1928–2007); professor, head of the Geological Council (1990–1991), PGI employee since 1963, geologist and ecologist

tego dokumentu przygotowano nową wersję statutu PIG, który został zatwierdzony w dniu 30.09.1994 r. przez Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa.

Umocowanie prawno-organizacyjne zadań i roli służby geologicznej nastąpiło w Statucie PIG w punktach od 16 do 24, a podstawowy zakres działania PIG był typowy dla współczesnych państwowych służb geologicznych (Podemski 1998). Jednocześnie nastąpił powrót do uregulowań przedwojennych, w których cały PIG wchodził w skład państwowej służby geologicznej (Kozłowski 1994).

6. Lata 1995–dziś

W latach 1998–1999 podjęto prace nad kolejną nowelizacją prawa geologicznego i górniczego w związku z potrzebą określenia roli i zadań państwowej służby geologicznej w nowej sytuacji kompetencyjnej organów rządowych i samorządowych (Kozłowski 2000). Naturalnym rozwiązaniem wydawało się powierzenie zadań państwowej służby geologicznej Państwowemu Instytutowi Geologicznemu – jedynej instytucji w państwie mogącej spełniać rolę służby geologicznej, ale w efekcie sprzeciwu przedsiębiorstw geologicznych, które m.in. w trakcie prac sejmowych stały za inicjatywą poselską, wykreślającą z ustawy instytucję państwowej służby geologicznej oraz Rady Geologicznej (Kozłowski 2000), ostatecznie do tego nie doszło.

Nowelizacja *Prawa geologicznego i górniczego Ustawa z dnia 27.07.2001 r.* ustawowo potwierdziła działania państwowej służby geologicznej (psg) i powierzyła jej zadania PIG do czasu powołania państwowej służby geologicznej, nie później niż do dnia 31.12.2003 r. W 2003 r. sejm uznał, że nie ma uzasadnienia kontynuowanie powierzenia wykonywania przez PIG zadań państwowej służby geologicznej na czas określony. Jak to skomentował ówczesny główny geolog kraju: *Naturalne wydaje się powierzenie wykonywania zadań psg Państwowemu Instytutowi Geologicznemu. Mimo odmiennego zdania przedstawicieli przedsiębiorstw geologiczno-wiertniczych takie rozstrzygnięcie wydaje się nieuchronnym i racjonalnym* (Szamałek 2003). Niestety, w przestrzeni publicznej funkcjonuje fałszywe przekonanie, jakoby „stan tymczasowy” został usankcjonowany z powodu trudnej sytuacji finansowej (np. wystąpienie min. M.O. Jędryska w Sejmie w dniu 26.04.2019 r. - http://orka2.sejm.gov.pl/StenoInter8.nsf/0/B6018D99B8EA2338C12583EB00288832/%24File/80_d_

ksiązka.pdf, str. 341), mimo że w uzasadnieniu projektu zmiany ustawy ([http://orka.sejm.gov.pl/Druki-4ka.nsf/\(\\$vAllByUnid\)/750CFC1A872782F2C1256DBF006934A-C/\\$file/2089.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druki-4ka.nsf/($vAllByUnid)/750CFC1A872782F2C1256DBF006934A-C/$file/2089.pdf)) jednoznacznie stwierdzono, że o takim rozstrzygnięciu zdecydowały: a) fakt, iż od chwili założenia PIG pełnił funkcje państwowej służby geologicznej, wywiązując się w tym zakresie bez zastrzeżeń; b) brak innej jednostki, która, ze względu na posiadany potencjał materialny i naukowo-badawczy mogłaby przejąć pełny zakres zadań państwowej służby geologicznej, realizowanych obecnie przez PIG, a utworzenie nowej jednostki wymagałoby nakładów finansowych w wysokości kilkudziesięciu milionów złotych i nie gwarantowałoby jednocześnie, w okresie jej organizacji, wykonywania pełnego zakresu zadań PIG i osiągania obecnej jakości prac. Trudna sytuacja finansowa państwa miała drugorzędne – a nie pierwszorzędne – znaczenie.

W ustawie z dnia 26 października 2000 r. o zmianie ustawy o jednostkach badawczo-rozwojowych zostało wprowadzone pojęcie *państwowych instytutów badawczych* (PIB) dla instytucji szczególnie istotnych z punktu widzenia państwa, zwłaszcza pełniących rolę służb państwowych. W PIG do działań zmierzających do uzyskania takiego statusu przystąpiono już na początku 2000 r. (<http://narkiewicz.eu/PIB.pdf>; Narkiewicz 2001). Następnie powstał – ukończony we wrześniu 2001 r. – obszerny raport o stanie i kierunkach działalności PIG, który miał stanowić integralną część wniosku ministra środowiska, przedstawianego Radzie Ministrów (Kozłowski 2002). Ostatecznie Rada Ministrów nadała PIG-owi status państwowego instytutu badawczego *rozporządzeniem z dnia 24.02.2009 r.*, w związku z czym została zmieniona nazwa instytutu na: Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB).

Zgodnie z §2.2 tego rozporządzenia do zadań instytutu należą:

1. realizacja ustawowych zadań powierzonych w ramach pełnienia funkcji państwowej służby geologicznej oraz państwowej służby hydrogeologicznej;
2. prowadzenie badań naukowych i prac rozwojowych w dziedzinie nauk o Ziemi, nauk biologicznych i środowiska oraz nauk technicznych;
3. upowszechnianie wyników badań naukowych i prac rozwojowych w formie wydawnictw książkowych, publikacji, kursów, konferencji, sympozjów i seminariów naukowych;
4. doskonalenie metod prowadzenia badań naukowych i prac rozwojowych;
5. przekazywanie informacji naukowej i technicznej w dziedzinie nauk o Ziemi z wykorzystaniem dostępnych sposobów informowania;
6. opracowywanie analiz i ocen, w tym dotyczących stanu rozwoju nauki i techniki w zakresie badań dotyczących metod geologii, ich stosowania, a także propozycji wykorzystania w kraju osiągnięć światowych;
7. wykonywanie innych zadań zleconych przez organ nadzorujący.

Od roku 2012 PIG-PIB pełni funkcję państwowej służby geologicznej (PSG) na podstawie art. 163 ust. 1 *ustawy z dnia 9.06.2011 r. Prawo geologiczne i górnicze*.

Ustawowe obowiązki PSG, określone jako zadania państwa w zakresie geologii w art. 162 ust. 1 tej ustawy, to:

1. inicjowanie, koordynowanie i wykonywanie zadań zmierzających do rozpoznania budowy geologicznej kraju, w tym prace o podstawowym znaczeniu dla gospodarki narodowej, w szczególności dla odnowienia bazy surowcowej kraju, ustalania zasobów złóż kopalin, a także dla ochrony środowiska;
2. prowadzenie centralnego archiwum geologicznego;
3. gromadzenie, udostępnianie, przetwarzanie i archiwizo-

- wanie informacji geologicznej;
4. prowadzenie bazy danych geologicznych;
5. sporządzanie krajowego bilansu zasobów kopalin;
6. przygotowywanie materiałów na potrzeby przeprowadzenia postępowania przetargowego w celu udzielenia koncesji na poszukiwanie i rozpoznawanie złoża węglowodorów, wydobywanie węglowodorów oraz przygotowywanie we współpracy z organem koncesyjnym oceny perspektywiczności geologicznej;
7. koordynowanie i wykonywanie prac z zakresu kartografii geologicznej oraz wykonywanie prac pilotażowych z tego zakresu;
8. prowadzenie rejestru obszarów górniczych i zamkniętych podziemnych składowisk dwutlenku węgla;
9. koordynowanie zadań z zakresu ochrony georóżnorodności oraz geologii środowiskowej;
10. rozpoznawanie i monitorowanie zagrożeń geologicznych;
11. sprawdzanie prawidłowości poboru próbek z wykonanych robót geologicznych oraz wykonywanie innych czynności pomocniczych na podstawie odrębnego upoważnienia właściwego organu administracji geologicznej;
12. tworzenie i prowadzenie systemu informacyjnego Geoinfonet (to zadanie zostało następnie uchylone *ustawą z dnia 15.06.2018 r. o zmianie ustawy – Prawo geologiczne i górnicze* oraz niektórych innych ustaw).

Ponadto, zgodnie z ustawą, państwowa służba geologiczna wykonuje także inne zadania państwa w zakresie geologii, powierzone przez ministra właściwego do spraw środowiska, a PIG-PIB dodatkowo pełni rolę Krajowego Administratora Podziemnych Składowisk Dwutlenku Węgla (KAPS).

Należy wspomnieć, że w ciągu ostatnich dwunastu lat podjęto kilka legislacyjnych prób powołania Polskiej Służby Geologicznej (w roku 2007 i 2016) i Polskiej Agencji Geologicznej (PAG) (w roku 2017). Zamiary te nie spotkały się z aprobatą środowiska geologicznego; np. pomysł stworzenia PAG spotkał się z powszechną krytyką wyrażoną m.in. w opiniach Komitetu Nauk Geologicznych PAN, Komitetu Zrównoważonej Gospodarki Surowcami Mineralnymi PAN oraz w stanowisku Krajowego Sekretariatu Zasobów Naturalnych, Ochrony Środowiska i Leśnictwa NSZZ "Solidarność" z licznych powodów, w tym propagowaniu idei powołania PSG i PAG w oparciu o dezinformację i nieuczciwość intelektualną (<https://www.tysol.pl/a2014-7-KSZNOSiL-NSZZ-Solidarnosc-ostrzegapzed-planami-powolania-Polskiej-Agencji-Geologicznej>). Plany powołania nowej instytucji oznaczały dezintegrację PIG-PIB i – co zrozumiałe – spowodowały nastrój niepewności pracowników PIG-PIB co do przyszłości, ze wszystkim wynikającym z tego negatywnymi konsekwencjami, szeroko przedstawianymi na łamach prasy (np. Jaworowski 2018; List otwarty... 2018; Peryt 2018d).

Co znamienne, mimo zapewnień propagatorów nowego rozwiązania twierdzących, że projekt ustawy o PAG jest oparty na najlepszych wzorach światowych, trudno znaleźć przykład takiego wzoru (Nałęcz 2018), a przytaczane niekiedy konkretne przykłady z całą pewnością są bądź nieadekwatne (Peryt 2018a), bądź całkowicie chybione (Peryt 2018c). W tym miejscu trudno nie przytoczyć opinii jednego z byłych Głównych Geologów Kraju: *Koniecznym chciałbym tu zwrócić uwagę, że zgodnie z ustawą „Prawo geologiczne i górnicze” rolę Państwowej Służby Geologicznej pełni Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy i jest to model powszechnie przyjęty w Europie i na świecie. Służby geologiczne co do zasady nie wypełniają zadań administracji geologicznej, nie są policją geologiczną, nie pilnują i nie gospodarują złożami ani górotworem* (Woźniak 2013). Jaworowski (2018) przywołując słowa Morozewicza (1919,

1920) - z jego artykułu i przemówienia programowego - przytoczone w stosownym miejscu tego tekstu, skomentował je następująco: *Jakże niezrozumiałą jest fakt, że te prawdy, wręcz kanoniczne dla nowoczesnych służb geologicznych, są – tylko w naszym kraju – podważane absurdalnym twierdzeniem, że np. Państwowy Instytut Geologiczny nie może być służbą geologiczną, bo... jest placówką naukową!*

7. Polska a inne europejskie służby geologiczne

Pozycja Państwowego Instytutu Geologicznego jako instytucji wypełniającej wszystkie podstawowe zadania typowe dla państwowych służb geologicznych w Europie była i jest w pełni uznawana przez wszystkie te służby (np. Podemski 1998). W 1993 r. Państwowy Instytut Geologiczny został członkiem Forum Dyrektorów Europejskich Służb Geologicznych (FOREGS), a w latach 1997–1998 dyrektorowi PIG (Stanisławowi Speczikowi) powierzono prezydenturę FOREGS-u. W tym czasie istniało też stowarzyszenie EuroGeoSurveys (EGS), powołane w 1995 r. przez dyrektorów narodowych służb geologicznych piętnastu krajów członkowskich Unii Europejskiej oraz Islandii, Norwegii i Szwajcarii. Głównym celem EGS jest opracowywanie i udostępnianie specjalistycznych i niezależnych opinii, informacji i ekspertyz dla szerokiego grona instytucji Unii Europejskiej oraz udzielanie im pomocy w rozwiązywaniu bieżących problemów geośrodowiskowych, a także formułowanie dalekosiężnej polityki w zakresie korzystania z zasobów naturalnych, racjonalne zarządzanie zasobami środowiska abiotycznego oraz problematyką zagrożeń naturalnych (Graniczny, Śmietañska 2002). PIG został przyjęty do EGS z dniem 1.01.2002 r.; decyzja w tej sprawie – będąca odpowiedzią na list aplikacyjny złożony w sierpniu 2001 r. – została podjęta przez generalne zgromadzenie EGS w Nikozji (Cypr) w dn. 1.10.2001 r. (Graniczny, Śmietañska 2002). Proces inicjujący przystąpienie służb geologicznych państw Grupy Wyszehradzkiej został zainicjowany decyzją dyrektorów służb geologicznych Czech, Polski (reprezentowanej przez T. Peryta, zastępcę dyrektora PIG), Słowacji i Węgier w Wyszehradzie w dn. 10–12.01.2000 r. (<http://www.visegradgroup.eu/2000/geological-surveys-10-12>).

PIG to bardzo aktywny członek EGS, a dyrektorzy PIG (Leszek Marks, Jerzy Nawrocki i Sławomir Mazurek) wchodzili – w różnym czasie – w skład ścisłego kierownictwa EGS.

Na rysunku 10 przedstawiono wyniki sporządzanego corocznie zestawienia ankiet ilustrujących aktywność służb geologicznych wchodzących obecnie w skład EGS – jak z niego wynika, PIG to modelowy wręcz przykład nowoczesnej państwowej służby geologicznej, o nader szerokich kompetencjach merytorycznych. Należy przy tym zaznaczyć, że zestawienie to nie ilustruje intensywności aktywności służb geologicznych w różnych krajach w poszczególnych dziedzinach badań, która to intensywność zmieniała się w czasie. W odniesieniu do Polski dobrze ilustruje to przykład geologii surowcowej – jej znaczenie było bardzo ważne przed II wojną światową, bezpośrednio po niej nastąpiło wybitne – pod względem ilościowym – natężenie aktywności poszukiwawczej, trwające w zasadzie do połowy lat 80. (Przeniosło 1989). Później znaczenie geologii surowcowej wydatnie zmalało i brak zainteresowania (zamówień, finansowania) ze strony najpierw Centralnego Urzędu Geologii, a następnie – Ministerstwa Ochrony Środowiska i Zasobów Mineralnych (od 1990 r. – Ministerstwa Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa) wymusił na PIG zmiany adaptacyjne, implikującym wyraźne zmniejszenie liczby pracowników zajmujących się problematyką surowcową, a skala wymuszono-

nej ekonomicznie redukcji byłaby jeszcze większa, gdyby nie istniała możliwość częściowego finansowania badań naukowych dotyczących geologii złóż ze środków przeznaczonych na naukę (m.in. działalność statutowa i granty Komitetu Badań Naukowych). W tej sytuacji twierdzenie reprezentanta ministerstwa, jakoby owa działalność adaptacyjna do warunków gry ustalanych przez to ministerstwo było wolnym wyborem PIG (Jędrysek 2008), jest – delikatnie ujmując – oczywistym nieporozumieniem.

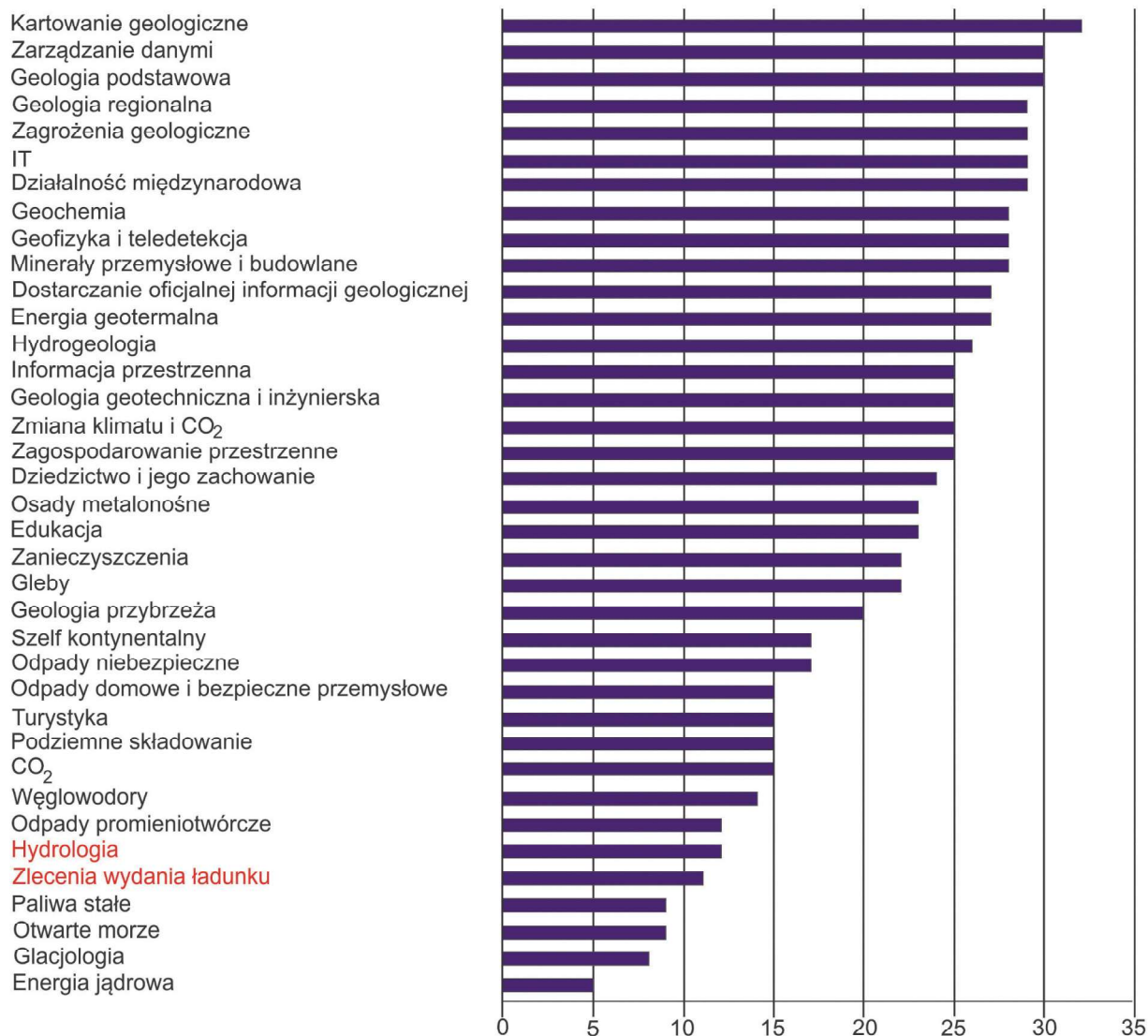
Podobnie jak w przeszłości, w dzisiejszych służbach geologicznych badania naukowe mają bardzo duże znaczenie (np. Peryt 2018b, c) i dlatego oczywiste jest, że nowoczesna służba geologiczna nie może istnieć bez nauki.

8. Podsumowanie

Od stu lat – od momentu powołania uchwałą Sejmu Ustawodawczego z dn. 30 maja 1919 r. do pełnienia funkcji państwowej służby geologicznej – PIG z powodzeniem wypełnia wszystkie podstawowe zadania realizowane przez nowoczesne państwowe służby geologiczne. Kiedy prof. J. Morozewicz był usilnie namawiany na zajęcie się organizacją Państwowego Instytutu Geologicznego przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu w 1918 r., jego reakcją była następująca: *zastrzegłem się z góry, że będę w wykonywaniu tego zadania wzorować się na najlepszych tego rodzaju instytucjach w Europie i Ameryce* [list do Urzędu Budowy Gmachów Państwowych z dnia 2 maja 1929 r.].

Z okazji czterdziestolecia instytutu ówczesny dyrektor, prof. Edward Rühle, tak podsumował jego funkcjonowanie: *Calej działalności Instytutu, od pierwszej chwili jego istnienia aż do dziś, przyswieca stale jedna myśl: jak najpożyteczniejsza, jak najbardziej ofiarna praca w służbie dla kraju* (Rühle, 1960).

Państwowe służby geologiczne na świecie mają różną formę organizacyjną (Peryt, 2018b, c), przy czym dominuje formuła *science + service* – a wybitnym przykładem takiej formuły służby geologicznej jest właśnie PIG-PIB. Przyjęte w Polsce rozwiązanie, iż służbę geologiczną pełni instytut badawczy, sprawdziło się w stuletniej praktyce, w tym zwłaszcza w okresie transformacji gospodarczej na przełomie lat 80. i 90. Zakres (a także priorytety) realizowanych zadań państwowej służby geologicznej zmieniały się w czasie w odpowiedzi na cele stawiane przez ustawodawcę i nadzorujące ministerstwa. Chociaż słowa współzałożyciela instytutu, prof. J. Morozewicza (1919), definiującego cele PIG, pozostają w pełnej mierze aktualne, to czas stawia nowe wyzwania i zadania. Można ich wykonanie zlecić PIG-PIB, zgodnie z par. 2.2.7 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 24.02.2009 r., które przewiduje wykonywanie innych zadań zleconych przez organ nadzorujący. Należy w tym miejscu dodać, że środowisko PIG od kilku lat bezskutecznie domaga się stworzenia możliwości przeprowadzenia zmian koniecznych do dalszego, właściwego wykonywania zadań służby. Stuletnia historia państwowej służby geologicznej, niezmiennie działającej w interesie państwa i społeczeństwa, a usytuowanej w – kolejno – PIG, IG, PIG i PIG-PIB, dobitnie pokazuje, że wszystkie zadania służby były wykonywane z powodzeniem i sukcesami trudnymi do przecenienia. W tej sytuacji zawarte w uzasadnieniu projektu ustawy o PAG (<http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3378>) twierdzenie, że: *Na potrzebę utworzenia państwowej służby geologicznej, jako podmiotu odrębnego zarówno od Rady Ministrów, jak i od PIG-PIB, prawodawca wskazywał już kilkanaście lat temu* (z odesłaniem do: [http://orka.sejm.gov.pl/RejestrD.nsf/wgdruku/1407/\\$file/1407.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/RejestrD.nsf/wgdruku/1407/$file/1407.pdf)) jest najdelikatniej ujmując

Rys. 10. Główne obszary działalności europejskich służb geologicznych w 2017 r. (wg zestawienia EGS na podstawie ankiet sporządzanych przez poszczególne służby). PIG jest aktywny na wszystkich wymienionych polach z wyjątkiem oznaczonych **czerveną czcionką**; liczby na osi pokazują liczbę służb wykazujących aktywność dotyczącą danego obszaru

Fig. 10. Main areas of activity of European geological surveys in 2017 (compiled by EuroGeoSurveys based on the survey made among the members and partners of the EuroGeoSurveys); the PGI is active in all except for two fields marked by **red colour**; numbers at axis show the number of geological surveys declaring their activity in the area

manipulacją. Zdumienie musi budzić fakt, iż projektodawca nie dostrzegł, że PIG został powołany sto lat temu jako państwowa służba geologiczna, co znalazło swój wyraz chociażby w oficjalnym francuskim tłumaczeniu nazwy PIG (rys. 4).

Przy okazji 70-lecia instytutu ówczesny dyrektor napisał: *Nie składamy żadnych zbędnych deklaracji, bowiem stale przyświeca nam jedna myśl, jeden cel, od pierwszych chwil istnienia Państwowego Instytutu Geologicznego aż do dziś – jak najpożyteczniej i jak najbardziej ofiarnie służyć Rzeczypospolitej (Ryka 1989a)*. Dziś należałoby dodać słowa tak oczywiste dla ówczesnych: *w charakterze państwowej służby geologicznej*.

Literatura

BOHDANOWICZ K. 1938 - Działania Państwowego Instytutu Geologicznego w r. 1937. „Biuletyn Państwowego Instytutu Geologicznego” nr 1.

BOLEWSKI A. 1996 - Moje życie – moja praca. Kraków.

Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 31 marca 1938 r. o państwowej służbie geologicznej. Dz.U. 1938 nr 22 poz. 193.

Dekret z dnia 3 lutego 1947 r. o państwowej służbie geologicznej. Dz.U. 1947 nr 17 poz. 68.

Dekret z dnia 8 października 1951 r. o państwowej służbie geologicznej. Dz.U. 1951 nr 52 poz. 369.

DEMBOWSKI Z. 1979 - 60 lat istnienia Instytutu Geologicznego (1919–1979). „Przeгляд Geologiczny” t. 27, s. 193-194.

GIENTKA M. 1994 - Nowe prawo geologiczne i górnicze. „Przeгляд Geologiczny” t. 42, s. 246-249.

GRANICZNY M., ŚMIETAŃSKA I. 2002 - Przystąpienie Państwowego Instytutu Geologicznego do EuroGeoSurveys – organizacji służb geologicznych Unii Europejskiej. „Przeгляд Geologiczny” t. 50, s. 560-561.

GRANICZNY M., MIZERSKI W., URBAN H. 2003 - Przyczyny utworzenia Państwowego Instytutu Geologicznego i jego organizacja w 1919 roku. „Przeгляд Geologiczny” t. 51, s. 471-473.

GRANICZNY M., MIZERSKI W., URBAN H. 2005 - Mało znane doku-

- menty z kart historii Państwowego Instytutu Geologicznego. „Przeгляд Geologiczny” t. 53, s. 385-389.
<http://narkiewicz.eu/PIB.pdf>
[http://orka.sejm.gov.pl/RejestrD.nsf/wgdruk/1407/\\$file/1407.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/RejestrD.nsf/wgdruk/1407/$file/1407.pdf)
[http://orka.sejm.gov.pl/Druki-4ka.nsf/\(SvA1lByUnid\)/750CFC1A872782-F2C1256DBF006934AC/\\$file/2089.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druki-4ka.nsf/(SvA1lByUnid)/750CFC1A872782-F2C1256DBF006934AC/$file/2089.pdf)
<http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3378>
<http://www.visegradgroup.eu/2000/geological-surveys-10-12>
<https://www.tysol.pl/a20147-KSNOSiL-NSZZ-Solidarnosc-ostregapzedplanami-powolania-Polskiej-Agencji-Geologicznej>
 JANCZEWSKI E.W. 1946 - Kronika Państwowego Instytutu Geologicznego od września 1939 r. do stycznia 1945 r. „Biuletyn Państwowego Instytutu Geologicznego” nr 25.
 JAWOROWSKI K. 1989 - Państwowy Instytut Geologiczny w badaniach budowy geologicznej Polski. „Kwartalnik Geologiczny” t. 33, s. 29-54.
 JAWOROWSKI K. 2018 — Państwowy Instytut Geologiczny: prawie sto lat w służbie Rzeczypospolitej i czyżby koniec? „Kurier Wnet”, sierpień 2018, s. 14.
 JĘDRYSEK M.O. 2008 - Od Komisji Kruszcowej do dziś - wybrane zagadnienia z punktu widzenia Głównego Geologa Kraju (2005-2007). W: Zagożdżon P., Madziar M. - Dzieje Górnictwa - element europejskiego dziedzictwa kultury. Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław.
 KOZŁOWSKI S. 1991 - Powołanie Rady Geologicznej. „Przeгляд Geologiczny” t. 39, s. 125-129.
 KOZŁOWSKI S. 1994 - Nowe prawo geologiczne i górnicze oraz zagadnienia państwowej służby geologicznej. „Przeгляд Geologiczny” t. 42, s. 1112-1116.
 KOZŁOWSKI S. 2000 - Dlaczego Polsce jest potrzebna państwowa służba geologiczna? „Przeгляд Geologiczny” t. 48, s. 968-971.
 KOZŁOWSKI S. 2002 - Aktualne problemy geologiczne - wyzwania XXI w. „Przeгляд Geologiczny” t. 50, s. 506-513.
 KOZŁOWSKI S., PRZENIOSŁO S. 1991 - Nowelizacja prawa geologicznego i górniczego. „Przeгляд Geologiczny” t. 39, s. 317-320.
 LINDNER M. 1994 - Z kart historii Państwowego Instytutu Geologicznego. „Biuletyn Państwowego Instytutu Geologicznego” nr 370.
 LIPIŃSKI A. 1992 - Podstawowe instytucje prawa geologicznego. Zakres i kluczowe pojęcia ustawy. „Przeгляд Geologiczny” t. 40, s. 264-267.
List otwarty do wiceministra Ochrony Środowiska, Głównego Geologa Kraju, Pełnomocnika Rządu ds. Polityki Surowcowej Państwa, Pana Mariusza Oriona Jędryska. „Kurier Wnet”, sierpień 2018, s. 15.
 MALINOWSKI J. 1979 - Instytut Geologiczny w latach 1919-1979 - przeгляд działalności naukowej i perspektywy. „Przeгляд Geologiczny” t. 27, s. 195-208.
 MARKS L. 2019 - Rola Państwowego Instytutu Geologicznego w rozwoju kartografii geologicznej w Polsce. „Przeгляд Górniczy” nr 5.
 MIECZNIK J.B. 2014 - Ludwik Horwitz - badacz pienińskiego pasa skalowego, najtrudniejszej struktury Karpat. „Przeгляд Geologiczny” vol. 62, nr 6, s. 290 - 294.
 MIZERSKI W. 2019 - Rola Państwowego Instytutu Geologicznego w wielkich odkryciach surowcowych. „Przeгляд Górniczy” nr 5.
 MOROZEWICZ J. 1919 - Polski Państwowy Instytut Geologiczny. „Czasopismo Górniczo-Hutnicze”, R. IV, z. IV: 1-3.
 MOROZEWICZ J. 1920 - Kronika Instytutu. „Sprawozdania Polskiego Instytutu Geologicznego” t. 1, s. 77-97.
 MOROZEWICZ J. 1938 - Życie Polaka w zaborach i odzyskanej ojczyźnie (1865-1937).
 NAŁĘCZ T. 2018 - *Mente et malleo* po polsku czyli czy warto zastąpić Służbę Geologiczną - Agencją Geologiczną? „Kurier Wnet”, lipiec 2018, s. 9.
 NARKIEWICZ M. 2001 - Obecne i przyszłe priorytety polskiej służby geologicznej. „Przeгляд Geologiczny” t. 49, s. 206-209.
 NARKIEWICZ M. 2018 - Dyskusja o państwowej służbie geologicznej - trochę historii. „Przeгляд Geologiczny” t. 66, s. 678-679.
 PERYT T.M. 2018a - Nauka a państwowa służba geologiczna. „Przeгляд Geologiczny” t. 66, s. 475-476.
 PERYT T.M. 2018b - Uwagi o zasadach funkcjonowania państwowych służb geologicznych w krajach Unii Europejskiej. „Przeгляд Geologiczny” t. 66, s. 547-550.
 PERYT T.M. 2018c - *Audiat et altera pars*: w kwestii realizacji zadań służby geologicznej - polemika. „Przeгляд Geologiczny” t. 66, s. 624-628.
 PERYT T.M. 2018d - Państwowa służba geologiczna - *quo vadis?* „Kurier Wnet”, sierpień 2018, s. 13
 PIWOCKI M., PODEMSKI M., PRZENIOSŁO S. 2004 - Udział Państwowego Instytutu Geologicznego w odkryciach złóż surowców mineralnych. „Biuletyn Państwowego Instytutu Geologicznego” nr 410, s. 39-54.
 PŁODOWSKI T. 1982 - Prawo geologiczne (wyd. III). Warszawa.
 PODEMSKI M. 1998 - Działalność Państwowego Instytutu Geologicznego jako państwowej służby geologicznej - przedmiot i zakres działania. „Przeгляд Geologiczny” t. 46, s. 233-239.
 PRZENIOSŁO S. 1989 - Udział Państwowego Instytutu Geologicznego w rozwoju gospodarki narodowej. „Kwartalnik Geologiczny” t. 33, s. 55-72.
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 czerwca 1927 r. o Państwowym Instytucie Geologicznym. Dz.U. 1927 nr 65 poz. 574.
Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 lutego 2009 r. w sprawie nadania Państwowemu Instytutowi Geologicznemu w Warszawie statusu państwowego instytutu badawczego. Dz.U. 2009 nr 45 poz. 363.
 RÜHLE E. 1960 - Przeгляд działalności Instytutu Geologicznego (1919-1959). „Prace Instytutu Geologicznego” t. 30, s. 5-55.
 RYKA W. 1987 - Problemy badań geologicznych. „Przeгляд Geologiczny” t. 35, s. 552-556.
 RYKA W. 1989a - Dzieje Państwowego Instytutu Geologicznego. „Kwartalnik Geologiczny” t. 33, s. 1-12.
 RYKA W. 1989b - Państwowy Instytut Geologiczny dla potrzeb społeczeństwa, gospodarki narodowej i w kształtowaniu polityki państwa. „Przeгляд Geologiczny” t. 37, s. 353-359.
 RYKA W. 1995 - Państwowy Instytut Geologiczny - kartki z kalendarza. „Przeгляд Geologiczny” t. 43, s. 59-63.
 SKOCZYŁAS J. 1985 - Rozwój poznania budowy geologicznej Polski w latach 1918-1939. Badania geologiczne, ich organizacja oraz związane z nimi problemy ochrony przyrody nieożywionej. Ossolineum. Monografie z dziejów nauki i techniki, 133.
 SKOCZYŁAS J. 2009 - Drogi i bezdroża początków geologii w Polsce niepodległej. „Przeгляд Geologiczny” t. 57, s. 364-369.
 SKOCZYŁAS J. 2014 - Formy i rezultaty współpracy Państwowego Instytutu Geologicznego z przemysłem i gospodarką w okresie dwudziestolecia międzywojennego. „Przeгляд Górniczy” nr 2, s.25-30.
 SZAMAŁEK K. 2003 - Państwowa służba geologiczna. „Przeгляд Geologiczny” t. 51, s. 54-57.
 TYSKI S. 1994 - Garść wspomnień z historii PIG w czasie II wojny światowej. „Przeгляд Geologiczny” t. 42, s. 145-147.
Uchwała nr 391 Rady Ministrów z dnia 14maja 1952 r., M. P. nr A-65, poz. 995.
Uchwała nr 505 Rady Ministrów z dnia 22 grudnia 1959 r. w sprawie organizacji państwowej służby geologicznej. M.P. 1960 nr 13 poz. 59.
 URBAN H., GRANICZNY M. 2009 - Dziewięćdziesiąta rocznica utworzenia Państwowego Instytutu Geologicznego na tle zarysu nauk o Ziemi w Polsce. „Biuletyn Państwowego Instytutu Geologicznego” nr 433.
Ustawa z dnia 28 czerwca 1939 r. o uprawnieniach Państwowego Instytutu Geologicznego w zakresie prac górniczych i terenowych. Dz.U. 1939 nr 59 poz. 390.
Ustawa z dnia 16 listopada 1960 r. o prawie geologicznym. Dz.U. 1960 nr 52 poz. 303.
Ustawa z dnia 12 listopada 1985 r. o zmianach w organizacji oraz zakresie działania niektórych naczelných i centralnych organów administracji państwowej. Dz.U. 1985 nr 50 poz. 262.
Ustawa z dnia 9 marca 1991 r. o zmianie ustawy o prawie geologicznym. Dz.U. 1991 nr 31 poz. 129.
Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. - Prawo geologiczne i górnicze. Dz.U. 1994 nr 27 poz. 96.
Ustawa z dnia 26 października 2000 r. o zmianie ustawy o jednostkach badawczo-rozwojowych. Dz.U. 2000 nr 103 poz. 1100.
Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne. Dz.U. 2001 nr 115 poz. 1229.
Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o zmianie ustawy - Prawo geologiczne i górnicze. Dz.U. 2001 nr 110 poz. 1190.

Ustawa z dnia 18 grudnia 2003 r. o zmianie ustawy - Prawo geologiczne i górnicze. Dz.U. 2003 nr 223 poz. 2219.

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. - Prawo geologiczne i górnicze. Dz.U. 2011 nr 163 poz. 981.

Ustawa z dnia 15 czerwca 2018 r. o zmianie ustawy. Prawo geologiczne i górnicze oraz niektórych innych ustaw. Dz.U. 2018 poz. 1563.

WÓJCIK Z. 1997 - Karol Bohdanowicz. Szkic portretu badacza Azji. Oficyna Wydawnicza Biblioteka Zesłańca, Warszawa-Wrocław.

WUTCEN E. 1963 - Perspektywy rozwoju bazy surowców mineralnych na tle badań Instytutu Geologicznego. „Prace Instytutu Geologicznego” t. 30 (cz. IV), s. 49-55.

Zarządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 23 czerwca 1992 r. w sprawie składu, organizacji i zasad działania Rady Geologicznej. M.P. 1992 nr 20 poz. 153.

Zarządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 7 kwietnia 1939 r. o ustaleniu statutu Państwowego Instytutu Geologicznego. M.P. 1939 nr 91 poz. 206.

Zarządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 19 czerwca 1939 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych oraz z Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie statutu Państwowej Rady Geologicznej. M.P. 1939 nr 147 poz. 348.

Zarządzenie nr 34 Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych z dnia 19 czerwca 1987 r. w sprawie zmiany nazwy Instytutu Geologicznego.

ŻÓLTOWSKI Z. 1964 - Prawo geologiczne. Wyd. Geol.

Artykuł wpłynął do redakcji – kwiecień 2019

Artykuł akceptowano do druku – 7.05.2019

 LUBELSKI WĘGIEL
„BOGDANKA”
SPÓŁKA AKCYJNA

KOPALNIA
INTELIWENTNYCH
ROZWIĄZAŃ

jestemy notowani w indeksach:
mWIG40, WIG-GÓRNICZTWO, InvestorMS oraz Respect Index

www.lw.com.pl